
Difusió didàctica al Museu d'Història de Sabadell. Més de 25 anys de treball en col·laboració (1990-2016)

Antoni Palomo, arqueòleg (Arqueolític, Departament de Prehistòria UAB) / tpalomo@arqueolitic.com;
Montserrat Buch, arqueòloga (Arqueolític) / arqueolitic@arqueolitic.com; Sílvia Comellas, arqueòloga (Arqueolític) / scomellas@arqueolitic.com

---

Des de principis dels anys 1990 el Museu d'Història de Sabadell, en col·laboració amb Arqueolític, ha dut a terme una intensa tasca de difusió del patrimoni sabadellenc. Al llarg de 25 anys s'han desenvolupat propostes fonamentades en un tipus d'aprenentatge que preconitza la participació i l'experiència. Es tracta de propostes adreçades fonamentalment al públic escolar, però que no han oblidat el públic general i familiar, i que han permès a una bona part de la població escolar del municipi descobrir la història del seu territori. Ha estat una descoberta activa a través de la seva participació en un ampli ventall de visites guiades i tallers que s'han ampliat i diversificat al llarg d'aquest quart de segle. Són i han estat propostes pioneres en el context dels equipaments museístics del nostre país i que han arrelat com a fórmula d'èxit per a difondre el nostre passat.

Paraules clau

Difusió, didàctica, patrimoni, arqueologia, aprenentatge significatiu

Vint-i-cinc anys són molts anys i donen per fer molta feina. Les propostes didàctiques que Arqueolític ha fet al Museu d'Història de Sabadell i amb el Museu d'Història de Sabadell¹ s'han fet grans, en anys i en envergadura. I, com qualsevol altre projecte, si ha crescut, és perquè l'han alimentat moltes mans. Aquest article vol ser una mica un reflex d'això i, tot i que el signa Arqueolític, hi hem convidat algunes de les persones que han estat clau al llarg d'aquests anys: els companys i companyes del museu amb qui hem treballat braç a braç i alguns dels docents que s'han fet seves les nostres activitats i ens han ajudat a evolucionar-les i a millorar-les.

Museus i difusió

La definició de museu ha evolucionat al llarg del temps d'acord amb els canvis de la societat. Així, en l'actualitat els museus del nostre país han esdevingut quelcom més que conservadors del nostre patrimoni: són una eina vital que cus l'acció cultural patrimonial i la societat, les quals mantenen un diàleg de participació recíproca.

La concepció de museu depassa la seva funció de conservador i exhibidor, i actualment un museu és un equipament cultural i educatiu de primer ordre. L'International Council of Museums (ICOM), des de la seva creació, l'any 1971, ha actualitzat la definició de museu en diverses ocasions per adaptar-la a la realitat museística internacional. En aquest sentit, i d'acord amb els estatuts de l'ICOM adoptats durant la 22 conferència general de Viena (Àustria) el 2007,

“Un museu és una institució permanent, sense fins de lucre, al servei de la societat i oberta al públic, que adquireix, conserva, estudia, exposa i difon el patrimoni material i immaterial de la humanitat i el seu ambient amb la finalitat de fomentar l'estudi, l'educació i l'esbarjo” [<http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>].

D'altra banda la Llei catalana de museus 17/1990, quan defineix el concepte de museu, remarca que una de les seves funcions és l'ensenyament i el gaudi intel·lectual i estètic, i que els museus es constitueixen en espais per a la participació cultural, lúdica i científica dels ciutadans. Així mateix, el desplegament parcial de la llei en el decret 35/1992, de 10 de febrer, consi-

dera que una de les funcions dels conservadors i, per extensió, de la institució museística és la planificació, l'execució i l'avaluació de programes i activitats pedagògiques i de difusió.

Alguns museus catalans, a partir dels anys 80 del segle passat, copsen la necessitat d'obrir-se més a la societat per fer-la participar del patrimoni comú, d'adaptar-se a les noves necessitats i obligacions d'aquestes institucions. És en aquest moment que un jove grup de professionals s'incorporen als càrrecs tècnics dels museus i plantegen una forma diferent de gestió d'aquestes institucions, que estaven abocades a un cert ostracisme i tenien una feble aflluència d'usuaris (ALCALDE, 1992, p. 111). Es creen els primers departaments de difusió amb tècnics especialitzats, com és el cas de Joaquim Monturiol al Museu d'Arqueologia de Catalunya a Empúries o Francesc Xavier Hernández a la Ciutadella Ibèrica de Calafell i al Museu d'Història de Catalunya, on desenvolupen la seva activitat dirigida a l'educació no formal i informal² amb programes educatius dirigits bàsicament al públic escolar.

Tanmateix, quan parlem d'aquesta tasca educativa dels museus fem referència a la voluntat didàctica que ha de ser implícita en el concepte de museu. Per tant, tampoc hem de tenir la visió limitada que l'educació s'adreça al públic escolar; ans al contrari, la voluntat educadora d'un museu ha d'abraçar la totalitat del seu públic potencial (MONTURIOL 2008, p. 129).

Així, doncs, es pren consciència de la potència educativa que genera el coneixement sobre el patrimoni. En paraules de M. Inmaculada Pastor (2004) “...partint del valor indiscutible del patrimoni cultural per a l'educació de la humanitat es pot afirmar amb rotunditat que els museus han de ser considerats per les administracions públiques com a autèntics centres educatius de primera magnitud”.

1 D'ara endavant, MHS.

2 L'educació no formal no aplica procediments convencionalment escolars (tot i que seria intencional, específic...) i no forma part del sistema educatiu reglat. Malgrat això, els museus que desenvolupen aquests tipus d'educació no formal s'han de considerar com una institució d'un gran potencial pedagògic. D'altra banda, l'educació informal és la que no està dissenyada dins d'un programa didàctic concret i que es desenvolupa durant tota la vida de la persona en relacionar-se amb els diferents àmbits de la vida quotidiana. També se l'ha denominat formació continuada.

Figura 1. *Demostració de metal·lúrgia prehistòrica, dècada de 1990 (Arqueolític).*

Arqueolític al Museu d'Història de Sabadell

A Sabadell serà clau la incorporació de Núria Juan-Muns com a tècnica de difusió del Museu d'Història de la ciutat. Serà la persona que, juntament amb l'equip de tècnics del museu, tirarà endavant el nou projecte didàctic de la institució i farà les primeres activitats didàctiques per a grups escolars a l'antiga sala de prehistòria. També afavoreix, l'any 1991, la incorporació d'un grup d'arqueòlegs a la proposta. Un any després, aquests arqueòlegs funden l'empresa Arqueolític amb la finalitat de dissenyar i desenvolupar propostes didàctiques de difusió patrimonial a Catalunya.

Les primeres col·laboracions entre l'MHS i Arqueolític posen les bases del que després serà l'ampli programa pedagògic del museu vinculat a Arqueolític: el de les visites guiades i els tallers. Inicialment es tracta d'un programa per a grups escolars i públic general que abraça principalment la prehistòria, i està basat en tallers i demostracions de caràcter procedimentals en què s'incorpora l'experiència i la manipulació manual com a element essencial de l'activitat. Les primeres propostes van tenir un gran èxit entre els participants, fet que va portar l'MHS a consolidar-les i ampliar-les.

Des de llavors el MHS, malgrat els migrants recursos de què ha disposat al llarg dels anys, ha apostat pel desenvolupament d'un programa educatiu de qualitat i innovador. Així ho evidencien els mateixos estatuts³ de l'entitat, que destaquen com a principals funcions: "a) La preservació, la protecció, l'acreciment, la investigació i la difusió del patrimoni cultural de Sabadell (...)"

b) La promoció i el foment del coneixement i l'estudi entre tots els ciutadans del patrimoni cultural de Sabadell."

Un plat de cocció lenta

Núria Juan-Muns i Plans, tècnica de difusió del MHS (1989-2012)

Vàrem crear un plat exquisit amb dos ingredients de qualitat i sense data de caducitat: els impressionants materials prehistòrics del fons de l'MHS i la mirada encuriosida dels infants de la ciutat. I dues espècies exòtiques: la il·lusió i la responsabilitat d'estar fent una cosa important. Tot plegat, en una cuina humil i pocs recursos. El procediment: la cocció lenta, hores i hores de discussions, d'abocades d'idees, de recollida d'experiències. El resultat: un mos de la (pre)història de la nostra terra, un plat que els infants es mengen amb fruïció. Objectiu aconseguit. Els anys han aportat encara més i més espectaculars materials prehistòrics al museu. La curiositat dels infants segueix intacta. La il·lusió ha millorat amb l'experiència i també amb el reconeixement de les mestres i els infants que han vingut al museu. Es podrien aportar xifres i gràfiques,

no cal. Sabem que les grans obres són les que es fan granet a granet, sessió a sessió, infant a infant, i que curs a curs hem arribat a explicar una part de la nostra història a milers d'infants encuriosits que encara avui recorden aquell plat que van degustar al museu..., un plat de cocció lenta.

Aquesta història, que comença l'any 1991 amb un taller demostració de fabricació d'eines prehistòriques i encesa de foc i unes quantes desenes de participants, esdevindrà una experiència de didàctica museogràfica molt reeixida.

Vint-i-cinc anys després, el taller d'eines i foc continua sent el protagonista dels tallers de l'MHS, però la proposta d'activitats ha anat creixent i diversificant-se al ritme que ho han fet els projectes educatius de les escoles, els objectius del museu, els interessos de la ciutadania, el desenvolupament de la recerca arqueològica al municipi i la mateixa evolució professional d'Arqueolític. Avui la proposta d'Arqueolític a l'MHS està formada per 24 activitats que abasten des de la prehistòria fins al segle xx. Es tracta de visites i tallers experimentals per conèixer la prehistòria, el món antic, l'edat mitjana, l'època moderna, el món contemporani i el funcionament del museu. La majoria de centres educatius de la ciutat incorpora les activitats del museu al seu currículum educatiu, i aquelles primeres desenes de participants avui han esdevingut gairebé 3.500 participants anuals⁴ de tots els nivells educatius: d'educació infantil a batxillerat, passant per l'educació especial, l'educació d'adults i, evidentment, el públic general.

Arqueolític va fer els seus primers assajos didàctics a l'MHS, creient fermament en la didàctica de les ciències socials com a objectiu principal de la recerca, i entenent que volíem conèixer sobretot per difondre i que era difonent que fèiem útil la recerca. I, tan important també, que calia difondre des del rigor, la formació i la base científica.

Figura 2. Fabricació experimental d'un bifaç de sílex (Arqueolític).

La formació dels fundadors de l'empresa, Montserrat Buch i Antoni Palomo, molt influenciada pels estudis de la tecnologia i funció dels instruments prehistòrics, és essencial per reconèixer quina és la filosofia que s'ha volgut explicitar en una bona part dels projectes educatius en què participa Arqueolític. Així, des de bon principi el nostre *leitmotiv* ha estat fonamentar “el fer enfront de l'escollar”.

A principis dels anys 90, a Arqueolític reconeixíem que hi havia una mancança de propostes didàctiques sobre patrimoni i ciències socials que es basessin en la participació i l'experiència (BUCH I PALOMO, 1996; BUCH, PALOMO I ROVIRAS, 1996; PALOMO, 1998.). També vam entendre que aquesta fórmula

3 Estatuts de l'Organisme Autònom Local Museus i Arxiu Històric de Sabadell a *Bulletí Oficial de la Província de Barcelona*, (1 de gener de 2005), p. 51.

4 La dada és una mitjana dels darrers anys i fa referència únicament a les activitats del MHS que dirigeix Arqueolític, no correspon al nombre total de participants al Programa Didàctic del Museu.

Figura 3. Taller familiar
"Manuscrits, tinters i pergamins",
any 2013 (Arqueolític).

tenia una gran potencialitat educativa i era de gran d'interès per a estudiants i docents. És per això que sempre hem preconitzat l'experiència com a base del nostre treball (BUCH I PALOMO, 1996). En aquest sentit, el disseny de les nostres propostes ha estat profundament influenciat per l'aplicació de metodologies experimentals implementades en la investigació arqueològica (BUCH, COMELLAS I PALOMO, 2011; BORRELL *et al.*, 2011).

El nostre principal objectiu l'any 1992 va ser crear una empresa que ens permetés desenvolupar projectes de gestió cultural que anessin des de l'excavació arqueològica fins a l'estudi especialitzat, passant per la difusió museogràfica i la creació de propostes de dinamització patrimonial adaptades per a diferents públics. El treball dut a terme des de l'any 1992 [<http://www.arqueolitic.com/>] ens ha permès assolir una àmplia experiència en el món de la didàctica de les ciències socials, ens ha ofert la possibilitat de treballar per tota la geografia del Principat, amb tot tipus de registres arqueològics i històrics, i ha obert exponencialment el ventall dels usuaris de les nostres propostes:

museus, centres educatius, associacions, universitats, parcs arqueològics, cases de colònies, arxius, serveis de turisme i parcs naturals entre d'altres.

A Sabadell, les propostes d'Arqueolític han maridat molt bé amb el projecte educatiu del Museu d'Història. Un projecte que s'ha anat consolidant al llarg d'aquests anys i que s'ha materialitzat en un pla d'acció clar i en la creació de nous recursos educatius.

En aquest sentit, caldria destacar la renovació de les exposicions permanents del museu a partir de l'any 2001, quan es crea l'espai expositiu de la planta baixa amb els àmbits de prehistòria, protohistòria i època ibèrica i romana. Aquesta renovació continua l'any 2003 al primer pis, amb els àmbits dedicats a l'edat mitjana, i culmina l'any 2006 amb els espais de l'època moderna. Aquestes noves exposicions compten amb recursos didàctics moderns i atractius per als visitants i són una important eina del programa educatiu del museu, ja que fan possible la creació de noves visites temàtiques que poden adequar-se a tots els públics i que milloren l'experiència dels tallers experimentals. L'element més des-

Figura 4. Visita a l'exposició "Els primers assentaments pagesos i l'expansió pel territori", any 2002 (Arqueolític).

133

tacat és, sens dubte, una de les cabanes prehistòriques que Arqueolític excavà al jaciment de Can Roqueta sota la coordinació del MHS i de la qual després va construir una còpia per a l'exposició permanent de prehistòria.

Un altre moment important va ser l'any 2005, quan es van pressupostar i adequar dues aules didàctiques al museu amb piques, calefacció i mobiliari nou, que permeten, ara sí, una acollida de qualitat, la millora d'alguns tallers i l'aparició de noves activitats. En definitiva, es va fer una aposta decidida per la difusió.

La recerca, la difusió... i la cabana del Museu d'Història de Sabadell

Genís Ribé i Mongé, tècnic del MHS

Per què tothom coneix la cabana del MHS? La primera resposta que ens ve al cap és, senzillament, perquè desvetlla la curiositat. I us puc ben assegurar que la desvetlla tant als més menuts com als més grans.

Els primers, si passen pel carrer i se'ls acut badar i mirar portes endins del museu, no triguen ni cinc segons, i sense gaire miraments, a estirar els braços dels pares, les mares, els avis, les tietes... per anar a veure "aquella cabana"; i un cop aconsegueixen aquesta fita, tampoc triguen ni cinc segons a entrar-hi i començar a remenar-ho tot una mica. De vegades, cal dir-ho, són els mateixos adults els que inciten els menuts amb aquelles dues frases màgiques: "Has vist quina cabana hi ha allà dins? L'anem a veure?"... Ja no saben què dir-los per entretenir-los i allò és garantia d'èxit! I és un èxit perquè, poc o molt, aquella reconstrucció fonamentada en troballes arqueològiques reals, encara que estigui un xic "tunejada" per fer-la a mida, per fer-la "tocable" (còpies i "atrezzo") i entenedora, sembla que sigui de veritat!

Perquè si bé és una obvietat, en el terreny de la museologia, que sense recerca no hi ha difusió de qualitat, també és una constatació enorme que sense emoció i sense rigor la ciència didàctica està condemnada al fracàs. La recreació de la cabana del MHS emociona perquè aconsegueix fer tangible una realitat

arqueològica (una cabana del bronze final documentada en un jaciment de veritat, Can Roqueta) que pertany a un passat remot, tan remot, que només quatre savis i experts saben interpretar com s'hi vivia a partir d'unes restes que difícilment permeten a la resta dels comuns mortals imaginar-se que, efectivament, aquelles comunitats prehistòriques de fa més de 3.000 anys vivien en cabanes com aquella.

Tot, en aquesta cabana, està estudiat i té un fonament en el resultat de la investigació arqueològica. Tot, en aquesta cabana, respira transferència de coneixement: el seu terra, que és com un forat poc profund, allargassat i bonyegut, l'arc i les fletxes que pengen de la biga carenera, la llar de foc a terra, els forats dels pals que sostenen la coberta de bruc, els atuells ceràmics, els molins de mà, la destal de pedra polida amb el mànec, les eines de sílex... Tot és de mentida, però alhora és de "veritat". Tot és didàctic, perquè és rigorós: els objectes ens parlen de la cacera, del conreu i processament dels cereals, de l'emmagatzematge i la cocció dels aliments, de l'aixopluc dels membres d'aquelles comunitats... Hi ha difusió, de la bona, perquè prèviament hi ha hagut recerca, reflexió, interpretació, també feta a consciència, amb rigor, amb expertesa. I sí, paradoxalment, aquesta cabana, que evoca una cabana prehistòrica, no és la cabana del museu: és la cabana de tothom, perquè no és prohibit d'entrar-hi, de remenar-la (amb cura si us plau), d'aprendre-la. I sí, també, la cabana de veritat –bé, el que en quedava– va desaparèixer sota les pales excavadores que havien d'aplanar el terreny a unes cabanes diferents, unes naus industrials, en diuen en el nostre temps. I la cabana no és un bolet, no és un caprici, no és un reclam comercial (el museu continua essent d'accés lliure i gratuït!): la cabana és una peça més del discurs museogràfic que ens continua permetent d'explicar-vos els orígens del poblament al nostre territori, fa uns quants milers d'anys, i és per això que és aquí, per a fer-vos més intel·ligible –i tangible– el nostre passat. I la cabana continua essent un excel·lent teló de fons perquè els alumnes dels centres d'ensenyament de la ciutat (i de fora) compreguin millor com vivien els nostres avantpassats a partir de les explicacions acurades i apassionades de les monitores del museu. En fi, visca la cabana!

Característiques de les propostes didàctiques d'Arqueolític al MHS

El nostre treball s'ha basat en metodologies d'aprenentatge que conflueixen en l'aprenentatge significatiu. "L'aprenentatge significatiu es basa en la construcció de coneixement en què unes peces encaixen amb les altres en un tot coherent" (AUSUBEL, 2002). És a dir, els nous coneixements que es volen transmetre s'han de poder relacionar amb el que l'alumne ja sap. És important conèixer els referents de l'alumnat per poder construir coneixement significatiu i crear un vincle real entre l'alumne i el seu passat i les restes patrimonials que van construir i utilitzar els seus avantpassats.

Per arribar a un aprenentatge a llarg termini cal connectar l'estratègia didàctica de l'educador amb les idees prèvies que el participant ja té, per anar interconnectant de manera sòlida els diferents conceptes (BALLESTER, 2007). Per això donem molta importància a l'adaptació de les activitats a cada tipus de públic i al diàleg entre l'educador i l'infant, i ens esforcem per trobar connexions entre el que expliquem i l'experiència de qui tenim al davant. L'aprenentatge significatiu ha de ser funcional, cal que els coneixements adquirits puguin ser efectivament utilitzats per l'alumne (MOREIRA, 2002).

Quina és la tasca d'Arqueolític dins del MHS?

Isabel Argany i Comas, tècnica del MHS des de l'any 2012

Explicar la història de la ciutat a un públic de totes les edats i nivells educatius. Cal dir que no és gens fàcil transmetre coneixement històric, explicar com era i què passava al nostre territori fa 6.000, 1.000 o 100 anys i, fer-ho proporcionant una experiència de qualitat o, dit d'una altra manera, fent pedagogia del segle XXI.

Creiem fermament que l'aprenentatge, perquè existeixi, ha de ser actiu. No és el mateix que t'expliquin com es fa una eina de pedra que fer-la i endur-te-la a casa, on podràs explicar com l'has fet i això fixarà el que has après. L'aprenentatge actiu permet adqui-

Figura 5. Visita a l'exposició
"Manufactura i menestrals",
any 2007 (Arqueolític).

135

rir els coneixements de forma dinàmica mitjançant la pràctica d'activitats d'experiència. En aquest sentit, entenem que la recreació d'activitats pretèrites és una eina bàsica per divulgar i posar en valor el nostre patrimoni arqueològic i històric, i alhora és una eina excel·lent per atendre els objectius curriculars dels centres educatius. És per això que proposem la rèplica de processos i accions de la manera més real possible utilitzant materials i tècniques pretèrites contrastades per la investigació arqueològica i històrica, per evitar fixar falsos coneixements. Acostumem a triar activitats noves per al públic, que sorprenguin i permetin posar en pràctica les seves habilitats manuals, que siguin altament significatives.

Sobre els tallers de prehistòria del MHS

Montse Padern Blesa, mestra de l'escola La Trama de Sabadell

Valorem especialment la motivació i el rigor de la informació, i tota la part pedagògica del taller que emfatitza la participació i la col·laboració entre els infants.

Entenem la motivació com una eina d'aprenentatge bàsica i utilitzem recursos per fer-la efectiva: al MHS realitzem activitats de complexitat assumible per no generar frustració, acompanyem l'experiència amb reproduccions fidedignes d'objectes del fons del museu, utilitzem reconstruccions que facilitin l'empatia, presentem continguts significatius per als participants, proposem reptes, utilitzem el joc com a recurs d'aprenentatge, creem recursos didàctics que creen vincles emotius amb els infants més petits (dibuixos, títols...) i, sobretot, comptem amb un equip humà format i motivat que connecta amb els usuaris del museu i que és capaç d'adaptar el seu discurs a tot tipus de públic.

Tota aquesta tasca pedagògica gira al voltant de l'exposició permanent del MHS perquè totes les activitats tenen com a objectiu donar a conèixer el patrimoni històric del municipi i utilitzar-lo com a element de reflexió i aprenentatge. És per això que l'exposició permanent del museu sempre és la porta d'entrada al viatge al passat que proposem als seus visitants; els materials arqueològics que s'hi exposen, les recreacions, les reproduccions manipulables, els dibuixos i gràfics, la presentació museogràfica... són recursos que ens permeten vincular el visitant amb la seva realitat. La combinació de la visita a l'exposició amb el taller

Figura 6. Taller “El mosaic de Neptú”, any 2016 (Arqueolític).

experimental permet iniciar un procés de reflexió sobre la nostra quotidianitat i les formes d’actuar de la nostra espècie al llarg dels segles. L’exposició permanent del MHS és un passeig diacrònic per la història del territori sabadellenc des de la prehistòria recent fins al segle XX, és l’element sobre el qual pivota el programa educatiu del MHS i l’usem com a eina d’aprenentatge significativa, és a dir, aquell que pren el descobriment com a mètode d’ensenyament i de motivació, fet que assegura un procés d’aprenentatge positiu (NOVAK I GOWIN, 1998).

Sobre l’aprenentatge al MHS

Roser Cañadell, mestra de l’escola Sant Nicolau de Sabadell

En entrar al museu ens endinsem al món de les hipòtesis. Amb el guiatge dels experts s’obren les portes de la ment del nen.

Les activitats al Museu d’Història de Sabadell

Com ja hem comentat anteriorment, amb el pas dels anys la temàtica dels tallers i visites guiades al MHS s’ha anat ampliant i diversificant. La nostra base, però, sempre és la mateixa. Partim de la documentació arqueològica i històrica de Sabadell per oferir una imatge de la vida dels qui van ser els responsables de la fabricació i ús dels objectes que trobem exposats al MHS.

Sobre el taller “Fem eines, fem foc”

Lluís Batllé Murillo, mestre de l’escola Sagrada Família de Sabadell

La prehistòria és com una capsa tancada: a mesura que l’obres i vas descobrint coses t’adones que avui coneixem poc encara aquest període.

Figura 7. Activitat familiar "De la cabana al segle XXI", any 2014 (Arqueolític).

El nostre àmbit d'actuació és el mateix MHS i les activitats didàctiques de prehistòria i història que s'hi fan. Es tracta d'activitats que s'adrecen majoritàriament als centres educatius, però que també s'adapten a tots els tipus de públic que visita el museu. Bàsicament, les activitats del programa educatiu s'organitzen en els àmbits següents:

- Les visites guiades a l'exposició permanent. Les visites acostumen a tenir una durada d'una hora i es concentren en un moment històric concret: prehistòria, antiguitat, edat mitjana, època moderna o industrialització. Al MHS és fàcil fer visites dinàmiques, en què els participants poden acostar-se molt a les peces, participar en el relat de l'educador i interactuar amb els elements de l'exposició.
- Els tallers o activitats procedimentals són propostes pràctiques de temàtica específica que cerquen, a través d'una activitat experimental i manipulativa, que els participants aprofundeixin en algun aspecte concret dels que es presenten al museu. La durada de l'activitat és d'unes dues hores i sempre inclou com a

introducció la visita a l'exposició permanent. Aquestes activitats es fonamenten en una part introductòria teòrico-pràctica per part de l'educador i una segona part on el participant desenvolupa manualment un procés. Aquesta segona part, que és essencial per fixar els continguts exposats, es materialitza en un objecte mòble que l'usuari conserva.

- Les demostracions són experiències desenvolupades per un educador que té adquirida la competència o habilitats tècniques necessàries per dur a terme la rèplica de processos tecnològics de certa complexitat. Les sessions demostratives permeten a l'usuari descobrir de forma propera i directa pràctiques tecnològiques actualment oblidades (MASRIERA I PALOMO, 2009). Hi ha tallers que inclouen una part demostrativa.
- Les activitats amb famílies amb infants de 3 a 6 anys són activitats curtes, d'un màxim d'una hora de durada, i estan pensades per transmetre conceptes molts senzills als usuaris més petits, a qui es vol introduir al coneixement i el gaudi del patrimoni de la ciutat.

Conclusions

Vint-i-cinc anys de propostes didàctiques al MHS han estat una aventura que Arqueolític ha viscut amb emoció, responsabilitat i també amb l'ambició de superar-se i presentar propostes millorades per donar a conèixer l'impressionant patrimoni sabadellenc. Per al nostre equip ha estat clau la vinculació amb la recerca feta a Sabadell, i entenem que la formació continuada en el camp de l'educació i la història ens ha permès assolir el nostre propòsit: ensenyar divertint i emocionant.

Durant aquests vint-i-cinc anys hem estat uns espectadors privilegiats de canvis que s'han anat produint a la nostra societat i, per consegüent, en el món de l'ensenyament i en el de la innovació en didàctica. L'any 1991 encara no hi havia hagut la irrupció de les ja no tant noves tecnologies, avui extremament esteses a les aules. Nosaltres no ens hem afegit gaire al carro de les *noves tecnologies*, però malgrat això i la crisi (no ho oblidem), el programa didàctic del MHS continua tenint bona salut. El carro on sí que hem pujat és el de les *noves didàctiques*: aquelles que cada cop s'acosten més a la nostra filosofia d'origen, en què el procediment, el fer, el sentir, el tocar és fonamental per generar emoció, empatia i, en definitiva, aprenentatge.

També des de l'inici del nostre camí al MHS, la museologia i la museografia han evolucionat per adaptar-se a les necessitats de la societat i de les noves formes de consum cultural, i la democratització de la cultura ha fet necessàries noves eines, nous espais i nous enfoc. El MHS és una institució amb 85 anys d'història i, des del començament, ocupa el mateix edifici del carrer Sant Antoni, l'antiga casa fàbrica Casanovas. La institució ha fet constants esforços per adaptar-se a aquest espai i la transformació ha estat evident, però ha quedat encotillada en un vestit que, a parer nostre, pot haver quedat petit.

Cal recordar que Sabadell compta amb un patrimoni prehistòric i històric de primer ordre. Però és, sense cap mena de dubte, la concentració de jaciments de prehistòria recent el que converteix el MHS en un referent europeu. El seu fons arqueològic li permetria reivindicar-se com un pol d'atracció patrimonial regional sobre aquest període. La Bòbila Madurell, Can Gambús, Can Piteu i Can Roqueta, entre d'altres, permeten copsar amb precisió la vida de les societats

prehistòriques des del neolític antic fins a l'inici de la història, ja en època ibèrica. Els magatzems del MHS contenen molt possiblement una de les col·leccions més extraordinàries sobre prehistòria recent dels museus de Catalunya, fet que posiciona la institució com a garant de la seva conservació i, evidentment, de la socialització d'aquest extraordinari patrimoni.

Començàvem l'article amb les tasques que han de desenvolupar una institució museística com el MHS, on la transferència del coneixement és essencial. En aquest sentit creiem que els fonaments estan ben construïts i la voluntat del museu continua sent clara i determinada, i això ens esperona a continuar i millorar la tasca educativa que hem anat desenvolupant aquests darrers 25 anys al MHS.

Ara ens toca encarar els reptes de futur: adaptar-nos al ritme d'aquesta societat cada cop més canviant i trobar elements que continuïn motivant, que ens permetin evolucionar sense entrar en contradicció amb el nostre esperit i la missió del museu.

Caldrà enfrontar-se a l'escassetat pressupostària amb imaginació i esforç, però sense renunciar a la qualitat i sempre exigint la implicació valenta de les institucions. Caldrà fer propostes noves per a públics nous i cada cop més majoritaris, com la gent gran i els novinguts. Caldrà esforçar-se a fer una proposta accessible a tothom. Caldrà comptar amb noves eines didàctiques que ens permetin continuar sent un recurs educatiu interessant per als docents i alumnes del segle XXI.

Vint-i-cinc anys han donat per a molt i volem donar les gràcies a tots als que ens heu acompanyat i ens acompanyeu en aquest viatge emocionant. Als nens, nenes i joves de Sabadell que ens contagieu les ganes d'aprendre i l'entusiasme: sou de qui més n'aprenem. Als mestres, per la confiança que ens feu i els reptes que ens proposeu. A l'equip del Museu, per tot el que ha suposat créixer al vostre costat. I al nostre equip d'educadors i educadores que al llarg d'aquests 25 anys heu estat el millor aval d'Arqueolític. ●

Bibliografia

D. P. AUSUBEL, *Adquisición y retención del conocimiento. Una perspectiva cognitiva*, Barcelona: Paidós Ibérica, 2002.

J. BAENA, X. TERRADAS, “¿Por qué experimentar en Arqueología?”, *Cursos sobre patrimonio Histórico, Monografías de los Cursos de verano de Reinosa*, Universidad de Cantabria, 2005.

J. BAENA, F. CUARTERO, “Perspectives metodològiques de l'experimentació en arqueologia”, *Cota Zero*, núm 24 (2009), p. 21-30.

A. BALLESTER, “Aprentatge significatiu a l'aula”, *Comunicació educativa*, núm. 20 (2007), p. 26-30.

M. BORRELL, J. BOSCH, M. BUCH, A. PALOMO, “El parque arqueológico de las minas de Gavà: prácticas experimentales y recursos pedagógicos”, *Actas del III Congreso Internacional de Arqueología Experimental*, (2014), p. 29-34.

M. BUCH, A. PALOMO, A. ROVIRAS, “Passat i pedagogia. Propostes pedagògiques per al coneixement de les societats antigues”, *Actes de les Jornades d'Homenatge a Pere de Palol*, (1996), p. 1705-1711.

M. BUCH, A. PALOMO, “Activitats experimentals: una eina pel coneixement del passat”, *Actes de les II Jornades Arqueologia i Pedagogia*, (1996), p. 231-236.

M. BUCH, S. COMELLAS, A. PALOMO, “Arqueologia experimental: un recurs per a l'aprenentatge significatiu i de descobriment”, *Actas del III Congreso Internacional de Arqueología Experimental*, (2014), p. 35-42.

“Decret 35/1992, de 10 de febrer, de desplegament parcial de la Llei 17/1990”, *DOGC*, núm. 1561 (1992).

ICOM, [<http://icom.museum/the-vision/museum-definition/2016>]

M. C. LINN, “Nuevas perspectivas sobre el aprendizaje”, *Enseñanza de las Ciencias*, núm. 20 (2002), p. 347-355.

“Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus”, *DOGC*, núm. 1367 (14.11.1990)

C. MASRIERA, A. PALOMO, “Arqueologia experimental i difusió”, *Cota Zero*, núm. 24 (2009), p. 39-48.

M. A. MOREIRA, *El aprendizaje significativo crítico*, Porto Alegre: Adriana M. Toigo, 2002.

J. MONTURIOL, “La difusió al Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries”, *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (2008), p 129-149.

J. D. NOVAK, D. B. GOWIN, *Aprendiendo a aprender*, Barcelona: Martínez Roca, 1998.

A. PALOMO, “Didàctica de les ciències socials. Propostes per a una arqueologia i una prehistòria viva des de Ca n'Oliver (Pontós-Alt Empordà)”, *Institut d'Estudis Empordanesos*, núm. 31 (1998), p. 133-145.

M. I. PASTOR, *Pedagogía museística*, Barcelona: Ariel, 2004.

F. SCHOUTEN, “La función educativa del museo: un desafío permanente”, *Museum Unesco*, núm. 159 (1987). ●